

**prof. dr *Duško Vejnović*, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci,
predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka, glavni i odgovorni
urednik naučnih časopisa *Defendologija* i *Sociološki diskurs***

OMLADINSKA POLITIKA I MLADI

Sprovođenje slobodnog vremena je organizovana djelatnost, a upravo zbog toga politika kao kolektivna djelatnost zauzima posebno mjesto u slobodnom vremenu mladih. Generalno, politika je usmjerena donošenju i izvršavanju odluka, tako i omladinska politika o kojoj ćemo u daljem tekstu govoriti zauzima posebno mjesto u slobodnom vremenu i životima mladih osoba u Banjoj Luci, Republici Srpskoj odnosno u Bosni i Hercegovini. Omladinska politika je složena i da bi je shvatili na pravi način potrebno joj je maksimalno koncentrisano i strastveno pristupiti. U principu, omladinska politika se odnosi na različite i međusobno povezane dimenzije u životima mladih osoba: dobrobit, učenje, demokratsko učešće i inkluziju. Omladinska politika može mladim ljudima ponuditi mogućnosti da razvijaju svoja znanja, vještine i stavove koji su im potrebni da pronađu svoje mjesto u društvu, da budu samostalni, da imaju ulogu u civilnom društvu i na tržištu rada. Definicija i realnosti razlikuju se u zavisnosti od države u kojoj živimo, od društva u kojem budemo i vremena u kojem živimo, ali možemo podvući crtu i bez obzira na sve prihvatiti jednu uopštenu definiciju: “Omladinska politika je strategija koju sprovode nadležni državni organi kako bi mladim osobama osigurali mogućnosti i iskustva koja podržavaju njihovu uspješnu integraciju u društvo i omogućavaju im da budu aktivni i odgovorni članovi društava u kojima žive, kao i da budu agenti promjene. (Savjet Evrope CM/Rec (2015)3)”. U svakom slučaju, omladinska politika

može da stvori mogućnosti da mlade osobe pronađu „dom“ u okviru zajednice vrijednosti. Na taj način, ona doprinosi društvenoj koheziji i razvoju demokratskih društava. Dodatna vrijednost omladinske politike je da se može doživljavati, razumjeti, sagledavati na različite načine. **Prema tome postoje razni osvrti kako se omladinska politika doživljava, a neki od njih su:**

-Omladinska politika se može doživljavati i kao obuhvat svih domena praktične politike koji se tiču mladih osoba, npr. socijalna zaštita, zdravlje, stanovanje, zaposlenje/preduzetništvo, formalno obrazovanje i tako dalje, kao i sagledavanje transverzalnih pitanja kao što su socijalna inkluzija, aktivno učešće mladih, rodna ravnopravnost, itd.

- Omladinska politika se takođe može razumjeti kao usmjerena konkretno na mlade osobe, npr. kroz programe za aktivnosti u slobodno vrijeme, mobilnost, volontiranje, programe omladinskog rada, informisanje mladih i platforme za aktivno učešće mladih i njihovo uključivanje u donošenje odluka. U ovom slučaju, omladinska politika vjerovatno koordinira sa drugim domenima praktične politike koji se odnose na mlade osobe.

- Ovo je pozitivno gledanje na omladinsku politiku. Međutim, ona takođe sa sobom nosi i propise, nadzor, prinudu, disciplinu, a ponekad i kažnjavanje. Nametnuta aktivnost u zamjenu za prihod koja se nudi nezaposlenim mladim osobama, ili krivične mjere pritvora mladim prestupnicima su primijeri negativnih omladinskih politika.

Specifična snaga omladinske politike je da u njoj svi mogu da pronađu svoje mjesto bez obzira na pol, rasu, vjeru, naciju, materijalni ili neki drugi status, mjesto stanovanja i slično. Prema tome, princip “omladinske politike” je kompleksan i

mora biti detaljno objašnjen i konceptualno razgraničen. Prva riječ u konceptu “omladinska politika” je omladina za koju ne postoji univerzalno prihvaćena definicija. Omladina je društveni konstrukt i odnosi se na period složene tranzicije ka samostalnosti, od djetinjstva do odraslog doba. Definicije omladine se razlikuju po zemljama. U statističke svrhe na nivou EU obično se bira starosna granica od 15 do 29 godina. U okviru programa Erasmus+, mladima od 13 do 30 godina se nude različite mogućnosti. Aktivnosti sektora za mlade Savjeta Evrope dostupne su mladima od 18 do 30 godina, uz opravdane izuzetke. Druga riječ u konceptu “omladinska politika” je politika, a to je proces raspodjele javnih resursa radi ostvarivanja političkih ciljeva. Kada govorimo o omladinskoj politici, mora se obratiti pažnja na ono što ona zapravo znači: proces donošenja omladinske politike, na šta je usmjerena ili domene koje ova praktična politika obuhvata, i na njenu primenu, odnosno kako se ona sprovodi prema mladima (Williamson, 2017).

Najznačajniji su ključevi uspjeha same omladinske politike, a neki od istih su:

- jasno definisan državni organ za mlade, tijelo koje može da vodi, usmjerava, koordinira i konsoliduje rad,
- jasno definisanu i namjeravanu ciljnu grupu mladih korisnika, na primjer definisanje starosne granice i/ili grupe do kojih intervencija praktične politike treba da dopre,
- konkretnu i transparentnu strategiju i akcioni plan kao i mehanizme sistematskog praćenja i evaluacije, kako bi donosioci praktične politike u svakom trenutku mogli biti pozvani na odgovornost , ali i radi unaprijeđenja omladinske politike,

- bazu znanja, na primjer mapiranje raznih potreba različitih mladih ljudi, istraživanja i statistiku, kao i iskustvene podatke prikupljene tokom sprovođenja praktične politike,
- viziju koja mlade osobe sagledava kao resurs, a ne kao problem, i koja podržava i osnažuje mlade ljude da realizuju svoj puni potencijal i daju svoj pozitivan doprinos društvu,
- vjerovanje u vrijednost i mogućnost smislenog aktivnog učešća omladine, tj. učešće mladih u političkim procesima i njihovo angažovanje u omladinskim organizacijama i u životu zajednice,
- međusektorski pristup omladinskoj politici, koji okuplja različite sektore javne politike koji imaju ulogu u životima mladih, od „omladinskog sektora”, pa nadalje,
- zaseban održivi budžet, budući da praktična politika mora biti podržana održivim, namjenskim, adekvatnim resursima za sprovođenje,
- uspostavljene veze između lokalnih, regionalnih i nacionalnih nivoa, sa prepoznatim kompetencijama i odgovornostima svih aktera i neophodnom saradnjom, koordinacijom i partnerstvom,
- usaglašenost sa međunarodnom praksom, uzimajući u obzir standarde, preporuke i dobre prakse (prilagođeno iz Denstad 2009).

Kada pogledamo omladinsku politiku, možemo da analiziramo kako je ona organizovana, ko šta radi, koliko to košta, ali prvo i najvažnije, postavlja se pitanje, da li omladinska politika dopire do pravih mladih osoba na smislen i relevantan način? Ključni izazov za omladinsku politiku jeste da se maksimalno poveća domet pozitivne omladinske politike i da se na najmanju moguću mjeru svede domet negativne omladinske politike. Jedan od ključnih alata omladinske politike je omladinski rad, koji podrazumijeva širok spektar aktivnosti socijalne, kulturne,

obrazovne, ekološke i/ ili političke prirode od strane, sa i za mlade osobe, grupno ili pojedinačno. Omladinski rad obavljaju plaćeni omladinski radnici/ce i volonteri, a zasniva se na neformalnim i formalnim procesima učenja fokusiranim na mlade osobe i dobrovoljno učešće. Glavni cilj je motivisati i podržati mlade osobe da nađu i slijede konstruktivne puteve u životu i na taj način doprinijeti njihovom ličnom i socijalnom razvoju i društvu u cjelini (Savjet Evrope 2017).

Omladinska politika u Republici Srpskoj

Omladinska politika Republike Srpske predstavlja strategiju koja obezbjeđuje sistematsko unapređivanje stanja većeg broja oblasti koje su područja interesovanja mladih. Aktivnosti koje su od značaja za poboljšanje položaja mladih u Republici Srpskoj i koje se realizuju sa mladima i/ili za mlade su u nadležnosti više različitih institucija, te je neophodan međusektorski pristup tokom njihovog planiranja i sprovođenja, što je moguće realizovati kroz ovaj strateški dokument, koji je jedinstven i zajednički za sve subjekte čiji rad utiče na populaciju mladih. Ministarstvo porodice omladine i sporta, koje je nadležno za pitanja mladih, ali, prije svega, za njihovo organizovanje i stvaranje pretpostavki za rješavanje pitanja značajnih za mlade, imalo je koordinacionu ulogu i u procesu realizacije mjera iz dokumenta Omladinska politika Republike Srpske, te je u cijelom procesu rješavanja pitanja mladih iniciralo druge nadležne institucije na pravovremeno preduzimanje mjera i aktivnosti iz Omladinske politike, koje se odnose na njihovu resornu nadležnost. Vizija Omladinske politike Republike Srpske je: mladi, kao ravnopravan i aktivan partner institucijama Republike Srpske, žive u sigurnom društvu jednakih mogućnosti, koje ih podstiče da ostvare svoje potencijale, **ista će biti realizovana kroz pet prioriternih oblasti:**

- zapošljavanje
- aktivno učešće,
- zdravi stilovi života,
- izvrsnost,
- slobodno vrijeme.

U okviru ovih pet prioritetnih oblasti utvrđeni su slijedeći strateški ciljevi:

- *Strateški cilj 1:* Unaprijediti zapošljavanje mladih,
- *Strateški cilj 2:* Unaprijediti mogućnosti za aktivno učešće mladih,
- *Strateški cilj 3:* Razviti zdrave stilove života kod mladih,
- *Strateški cilj 4:* Osigurati podršku razvoju izvrsnosti mladih,
- *Strateški cilj 5:* Unaprijediti mogućnosti za kvalitetno slobodno vrijeme mladih, kao i za njihove pripadajuće operativne ciljeve

Strateški cilj 1: Unaprijediti zapošljavanje mladih

- Operativni cilj 1.1: Osigurati veću povezanost sistema obrazovanja sa tržištem rada;
- Operativni cilj 1.2: Razvijati kulturu rada i etiku rada;
- Operativni cilj 1.3: Obezbijediti stimulativno, profesionalno i poslovno okruženje za mlade,
- Operativni cilj 1.4: Unaprijediti obrazovnu, profesionalnu i prostornu pokretljivost mladih,
- Operativni cilj 1.5: Pružiti pomoć mladima prilikom kupovine ili izgradnje stambene jedinice uz mogućnost rada,

Strateški cilj 2: Unaprijediti mogućnosti za aktivno učešće mladih:

- Operativni cilj 2.1: Razvijati svijest o važnosti aktivnog učešća mladih u društvu i u procesu donošenja odluka,
- Operativni cilj 2.2: Razvijati kapacitete u sektoru omladinskog rada i aktivno uključiti mlade u proces donošenja odluka,
- Operativni cilj 2.3: Povećati volonterski angažman mladih.

Strateški cilj 3: Razviti zdrave stilove života kod mladih:

- Operativni cilj 3.1: Podstaknuti zdrave obrasce ponašanja kod mladih,
- Operativni cilj 3.2: Zainteresovati i fizički aktivirati mlade,
- Operativni cilj 3.3: Obezbijediti razvijeno, zdravo i bezbjedno životno okruženje za mlade.

Strateški cilj 4: Osigurati podršku razvoju izvrsnosti mladih:

- Operativni cilj 4.1: Uspostaviti mehanizme ranog prepoznavanja izvrsnosti,
- Operativni cilj 4.2: Uspostaviti sistem efikasne podrške razvoju izvrsnosti,
- Operativni cilj 4.3: Senzibilisana javnost treba prepoznati koristi koje društvo ima od izvrsnih mladih.

Strateški cilj 5: Unaprijediti mogućnosti za kvalitetno slobodno vrijeme mladih:

- Operativni cilj 5.1: Razvijena infrastruktura i sadržaji potrebni su za kvalitetno slobodno vrijeme mladih,
- Operativni cilj 5.2: Razvijeni ljudski resursi veoma su važni,
- Operativni cilj 5.3: Umreženi nosioci aktivnosti slobodnog vremena i uključeni mladi.
- Operativni cilj 5.4: Unaprijeđene mogućnosti mladih za mobilnost.

Ustavni osnov za donošenje Omladinske politike sadržan je u Amandmanu XXXII, član 68. tačka 12. Ustava Republike Srpske, prema kojoj Republika uređuje i vodi brigu o djeci i omladini, i tačka 18. Ustava Republike Srpske, prema kojoj Republika Srpska uređuje i obezbjeđuje druge odnose od interesa za Republiku u skladu sa Ustavom. Na osnovu člana 11. Zakona o omladinskom organizovanju („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 98/04, 119/08 i 1/12), briga o omladini je od opšteg interesa za Republiku Srpsku. Opšti interes se ostvaruje uređivanjem i stvaranjem uslova za omladinsko organizovanje i brigu o omladini, to jest donošenjem i realizacijom utvrđenog dokumenta omladinske politike na nivou Republike i jedinica lokalne samouprave. Na osnovu čl. 13. i 14. Zakona o omladinskom organizovanju, omladinska politika se donosi na nivou Republike Srpske i jedinica lokalne samouprave (JLS) na period od pet godina, a na osnovu usvojene omladinske politike, Republika Srpska i jedinice lokalne samouprave (JLS) donose akcioni plan sprovođenja omladinske politike za godinu dana. Omladinsku politiku donosi Narodna skupština Republike Srpske, a akcioni plan sprovođenja omladinske politike donosi Vlada Republike Srpske, na prijedlog Ministarstva porodice, omladine i sporta (u daljem tekstu: Ministarstvo). Akcioni plan sprovođenja omladinske politike donosi se u roku od 30 dana od dana usvajanja budžeta za godinu, za koju se akcioni plan donosi. Prijedlog omladinske politike i akcionog plana sprovođenja omladinske politike priprema Ministarstvo, u saradnji sa Savjetom za mlade Republike Srpske. Značajno je izraditi i sprovoditi strategiju prema mladima, koja predstavlja ključni alat za sistemsko planiranje i koordinaciju mjera i programa usmjerenih na mlade u društvu i državi.

